

V JORNADES D'ARQUEOLOGIA MEDIEVAL A CATALUNYA.
BARCELONA, 31 DE MAIG, 1 I 2 DE JUNY DE 1990.
RESUM I CONCLUSIONS.

Amb la celebració de les V Jornades d'Arqueologia Medieval a Catalunya, organitzades pel Laboratori d'Arqueologia Medieval (LAM) del Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica de la UB, s'assoleix una fita important des del punt de vista de la continuïtat i de la consolidació. Any rera any, s'han anat aconseguint els objectius inicials de les 1^{eres}. Jornades: servir de plataforma de contacte entre els arqueòlegs medievalistes catalans i de divulgació de l'arqueologia medieval entre els estudiants, historiadors i interessats en el tema, a més de presentar les darreres novetats que es van produint en la recerca arqueològica medieval.

L'avenç de l'arqueologia medieval resta palès en l'augment del nombre d'excavacions realitzades en els darrers anys. Si bé l'Administració tendeix actualment a no concedir nous permisos, al·legant que s'ha d'aturar el flux de petites excavacions, pensem que no per això s'ha de col·lapsar la iniciativa investigadora de grups d'arqueòlegs medievalistes sobre jaciments nous. La seva aportació és bàsica per a l'arqueologia i la història medieval, per a contrastar diferents aspectes encara no ben coneguts. Cal una bona programació des de les Universitats, centres de recerca i la mateixa administració, que potenciï les diverses investigacions en un marc ben planificat.

La preocupació de l'arqueologia medieval per la renovació teòrica i metodològica es manifesta tant en la celebració continuada d'aquestes Jornades, com amb la recent publicació d'alguns llibres i revistes dedicats a aquests temes. El dossier monogràfic del núm. 6 de «COTA/ZERO», per exemple, és dedicat totalment a l'arqueologia dels poblats medievals abandonats i a la problemàtica de la seva deserció.

Tant pel nombre d'excavacions com per la teorització complementària, pensem que ja no es pot aplicar més l'adjectiu de «ciència jove» a l'arqueologia medieval, sobretot si sospesem qualitativament i quantitativament els resultats de la investigació en els darrers anys. I encara cal tenir en compte un tercer aspecte, el docent.

L'esforç del món universitari per tal d'adaptar-se a la creixent demanda d'ensen-

yament en aquesta especialitat s'ha concretat en l'organització i realització, des del Departament d'Història Medieval de la Universitat de Barcelona, d'un **MASTER D'ARQUEOLOGIA MEDIEVAL**, amb una durada de dos cursos, 1989-1990, la primera promoció del qual ha acabat aquest any. La formació de professionals és un repte important per als ensenyants, de vegades força desvinculats de la realitat investigadora del país. La coincidència del final d'aquest Master amb la celebració de les Jornades va oferir la possibilitat d'exposar-ne el seu contingut i el seu plantejament d'una manera global: les assignatures treballades al llarg dels cursos (des d'anàlisi espacial, antropologia, zooarqueologia, palinologia, carpologia, arqueometria, restauració de materials, dibuix arqueològic i arquitectònic i d'altres) van ser agrupades en tres blocs que foren objecte cadascun d'una Taula Rodona.

1. Paisatge i Medi Ambient.
2. Experimentació: ceràmica i metal·lúrgia.
3. Nous plantejaments a Catalunya.

Les exposicions de cada participant de les característiques d'un tema i la seva aplicació en l'àmbit de l'arqueologia medieval, van ser recollides en un dossier que es lliurà a tots els assistents a les Jornades.

Com a cloenda de les sessions es van realitzar tres conferències: dues sobre les tendències actuals en Arqueologia Medieval a França, per Gabrielle Demians d'Archimbaud, catedràtica d'arqueologia medieval a la Universitat d'Aix-en-Provence; i per Jacques Thiriot, arqueòleg investigador del CNRS francès. D'altra banda Peter J. Reynolds, director de la Butser Ancient Farm (Anglaterra), va exposar les possibles aplicacions de l'arqueologia experimental al món medieval.

El primer gran bloc de les Jornades, va estar dedicat als estudis de «Paisatge i Medi Ambient» aplicats a l'arqueologia medieval. La sessió es dividí en una primera part dedicada a l'exposició de les diferents matèries, i seguidament, una Taula Rodona on es portà a debat tant l'actual situació de les diverses disciplines com les possibilitats d'interacció amb l'arqueologia.

Pel que fa a les intervencions, Elisenda Vives defensà el paper de l'antropologia física i remarcà la importància d'uns coneixements bàsics de la matèria per part de l'arqueòleg, solució necessària per l'obtenció de les màximes dades possibles. Tal com va expressar l'especialista, aquesta ciència pot aportar informació interessant de caire cultural, social i patològic, i pot ser contrastada positivament amb altres metodologies. El cas de l'arqueozoològia, també present, fou analitzat per J. M. Miró, el qual exposà la situació, valorant les dificultats en que es trobava aquesta disciplina i les aportacions que podia oferir com a element «objectiu» en l'anàlisi d'un conjunt de dades arqueològiques.

La palinologia fou defensada per Agustí Esteban, que parlà de la necessitat de realitzar les anàlisis per tal de lograr una reconstrucció del paisatge històric. Això permetria cercar les causes de les modificacions d'aquest paisatge, entre les que es podrien esmentar la pressió antròpica i els canvis climàtics, ambdues bàsiques per

un millor coneixement de l'activitat i les condicions de vida dels homes en un període històric concret. Carme Cubero plantejà el tema de la paleocarpologia, explicant les possibilitats d'aquesta metodologia y els resultats. Va destacar la possibilitat de contrastar les dades obtingudes amb altres fonts com la documentació escrita, la iconografia i amb la resta de dades arqueològiques. La geoarqueologia i la seva aportació al coneixement històric va ser presentada per Mercè Bergadà; els efectes de les deforestacions, les característiques físiques dels assentaments humans... són algunes de les aportacions complementàries a les dades històriques d'un territori.

Tots els participants destacaren la necessitat d'una interacció efectiva de les disciplines complementàries per tal d'assegurar el màxim nombre de dades a contrastar. Així mateix es posàren de manifest les mancances i dificultats del sistema educatiu per preparar aquests especialistes tan necessaris per l'arqueologia.

En la segona sessió de les Jornades, es posà sobre la taula el tema dels nous plantejaments a Catalunya pel que fa al món de l'arqueologia medieval. Alfred Mauri i Rosario Navarro van plantejar fins a quin punt els nous plantejaments havien propiciat avenços favorables per una millor interpretació global de la història. El problema es planteja en el moment en què els resultats arqueològics es presenten en forma d'inventaris sense una integració d'aquestes dades en el context històric corresponent. Malgrat la millora en l'aplicació de sistemes de registre generalitzats en la majoria de jaciments, es va posar de manifest una manca de programes d'investigació que permetin avançar en la interpretació històrica. Aquest fet ve a demostrar el poc interès, per part de les institucions pertinents, en la realització d'un política d'investigació coherent. Segons els conferencians, l'aplicació de ciències experimentals, sistemes de classificació, estadística i informàtica (introduïts en aquestes Jornades per O. Mestres i M. Mestres), i en general les noves tendències en arqueologia, han estat fruit d'orientacions individuals més que de col·lectius organitzats. Un cop més els problemes immediats es troben en les relacions entre diferents investigadors, que permetin establir programes de treball amb objectius plenament històrics.

J. Albert Adell ens plantejà l'aportació d'una anàlisi de les estructures arquitectòniques a l'arqueologia medieval. La seva exposició es basà en l'existència de gran nombre d'edificis que requereixen un estudi especial, tant per les seves característiques constructives com per les transformacions que han sofert al llarg de la seva història.

L'anàlisi d'aquestes estructures requereix l'aixecament planimètric a tots nivells, el qual permetrà establir hipòtesis sobre els processos constructius i les remodelacions sofertes per l'edifici en estudi. Aquest treball ha de ser complementat per un estudi arqueològic del subsòl i per l'aportació de les dades documentals per tal de lograr una interpretació global de la vida de l'edifici. Una vegada més es posa de manifest la necessitat del treball pluridisciplinar per assolir el millor coneixement

possible de les restes materials corresponents a un període històric concret, en aquest cas el medieval.

La intervenció de Imma Ollich va venir marcada pel plantejament de tres línies d'actuació que es poden dur a terme en un mateix jaciment: l'experimentació, la divulgació i la docència, destinades a tres tipus de públic diferent, a especialistes, al públic en general i a l'estudiant en formació. L'experimentació permetrà contrastar unes hipòtesis prèviament plantejades i comprovar-ne la seva validesa. Pel que fa a la divulgació, els arqueòlegs han de destinar els seus esforços cap a dos models de divulgació: la oficial i especialitzada i la divulgació popular, amb la clara intenció de desmitificar l'arqueologia i fer-la assequible a un públic al que cal sensibilitzar. En aquesta sessió es va insistir una vegada més en la necessitat de presentar les dades arqueològiques d'una manera entenedora, que facilités la seva lectura a tot un públic potencialment ampli. En aquest sentit es destacaren les possibilitats que ofereixen els mateixos jaciments com a centres per dur a terme una difusió efectiva. L'ús dels jaciments com a camps de pràctiques tan per la iniciació en l'arqueologia com per la formació d'especialistes, es va veure com un dels punts en que cal insistir per millorar els aspectes relacionats amb la docència. Seguint aquesta línia es va exposar l'actuació realitzada dins el Master d'Arqueologia Medieval, en la necròpolis del jaciment de l'Esquerra. Aquesta intervenció va permetre el plantejament d'aspectes metodològics relacionats amb l'excavació d'una necròpolis, i en ella es van tenir en compte els resultats de campanyes anteriors, els problemes estrictament arqueològics i els aspectes antropològics i de consolidació de les restes recuperades.

L'actuació conjunta de diversos especialistes es torna a plantejar com una de les garanties de l'obtenció bons resultats en tot tipus d'actuació arqueològica.

El tercer tema presentat en aquestes Jornades es centrà en l'Experimentació: ceràmica i metal·lúrgica. Aquesta sessió va estar dedicada a les possibilitats i als resultats que pot oferir l'experimentació i anàlisi pel que fa a materials ceràmics i metal·lúrgics.

L'exposició de Joaquim Nogués realitzada conjuntament amb Marius Vendrell i Salvador Martínez, es va centrar en les anàlisis de ceràmiques que es realitzen en el Departament de Cristal·lografia de la Facultat de Geologia de la UB, aplicant tècniques analítiques procedents del camp de la geologia. L'estudi del material ceràmic es divideix en dues parts; en la primera es realitza un estudi òptic dels minerals que formen el desgreixant i en la segona s'analitza l'argila com a material bàsic per la fabricació de ceràmica. Els resultats d'aquests estudis permeten saber la procedència dels materials que han servit per fabricar les peces i per tant establir si aquella ceràmica ha estat fabricada en la zona on s'ha trobat o procedeix d'un altre lloc. Així mateix es poden conèixer també algunes característiques de la tecnologia de producció de les peces i per tant saber alguna cosa més dels tallers ceràmics medievals. La difusió d'aquestes anàlisis ha de permetre la millora dels resultats obtinguts en les excavacions. Aquest plantejament presuposa un treball interdisci-

plinari que una vegada més es va manifestar com una de les necessitats més urgents pel bon desenvolupament de l'arqueologia.

Joaquim Solans ens va parlar bàsicament de metal·lúrgia partint d'un estudi de les menes emprades per l'obtenció dels diferents metalls i del procés metal·lúrgic que cal aplicar-hi. Se'ns va explicar com els processos metal·lúrgics per la obtenció de coure o ferro, són molt més complexes que altres, com per exemple el que permet l'obtenció d'or, mercuri o estany, els quals plantegen altres dificultats com la localització de menes de les quals es pugui extreure aquests metalls. Les anàlisis que es poden realitzar sobre peces metal·liques, ens poden indicar sobretot la qualitat del producte i les possibles tècniques de producció, però de moment no ens pot facilitar informació sobre el seu lloc de fabricació.

La participació de Núria Flos es va centrar en qüestions relacionades amb la restauració i consolidació de peces arqueològiques i la necessitat que té el restaurador en conèixer les tècniques de fabricació dels diferents materials. Aquests coneixements són molt sovint imprescindibles per poder realitzar una tasca de consolidació i restauració correcta i adequada. Sovint però l'apropament a la tecnologia emprada en la fabricació d'un objecte, requereix un seguit d'anàlisis que només es poden realitzar dins el marc d'un equip d'especialistes en diferents camps, que aportin els seus coneixements i les seves tècniques específiques.

L'aportació de Josep M.ª Solías a aquesta sessió, va ser la d'apropar el tema a una experimentació pràctica sobre la reducció de mineral de ferro, realitzada a l'Hospitalet.

Aquesta experiència va permetre comprovar la gran quantitat d'hores de treball, carbó i mena de ferro que es fa necessari per aconseguir una petita quantitat de ferro metàl·lic. Així mateix va servir per observar les poques restes que queden després d'una acció d'aquest tipus, facilitant a l'arqueòleg la identificació d'aquestes restes en una possible excavació.

En aquesta sessió vem poder veure les possibilitats que, en el nostre país, tenen les ciències experimentals dins el món de l'arqueologia, i la seva aplicació en problemes concrets com ara el de la restauració de materials o el de l'experimentació en arqueologia.

Les conferències de J. Thiriot i G. Demians d'Archimbaud, ens van apropar a les aportacions de l'Arqueologia Medieval a França i les noves línies d'investigació entre les que destaquen les intervencions en centres tecnològics com ara tallers de producció de ceràmica.

Especialment interessant va ser la conferència de P.J. Reynolds el qual planteja els diferents nivells d'experimentació que es poden donar segons allò que s'està experimentant. Cal remarcar la importància que té la continuïtat i l'evolució de certes experiències al llarg del temps ja que la seva evolució i envelliment formen part de la mateixa investigació. En altres casos es fa necessari el control, amb aparells electrònics, de certs paràmetres que ens ajudaran a entendre els processos que es

produeixen en l'aplicació de tecnologies concretes (fabricació de ceràmica, reducció de metalls, conservació de cereals...) El plantejament teòric que presentà P.J. Reynolds, és molt rigurós, i en ell es pretenen controlar tots els factors que intervenen en cada un dels processos experimentats.

L'arqueologia experimental aplicada al coneixement del període històric que ens ocupa, obre tot un camp de possibilitats d'investigació fins ara inèdits en el nostre país.

Finalment tan sols ens queda agrair la col·laboració de la Societat Catalana d'Arqueologia, de l'Institut d'Estudis Andorrans (delegació de Barcelona), i de tots els participants, i a tots els que han assistit a les diferents sessions de les Jornades.

LAM (Comissió Organitzadora de les V Jornades)